Ομιλία εις την Ε’ Κυριακήν των Νηστειών (Αγ. Γρηγόριος Παλαμάς)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 8 Απριλίου, 2011

Γίνεται λόγος και περί ελεημοσύνης

Περίληψη ομιλίας εις την Πέμπτην Κυριακήν των Νηστειών: Τα πλοία κρεμούν εις τα πλάγια κώδωνας, δια ν' απομακρύνουν τα απαντώμενα κήτη. Η Εκκλησία είναι το πλοίον του Θεού, έχουσα κώδωνας τους πνευματικούς διδασκάλους, των οποίων η διδαχή εκδιώκει τα πονηρά θηρία, τους δαίμονας. Τούτο προετύπωνον οι κώδωνες, τους οποίους έφερεν η ιερατική στολή του Ααρών. Κύριον στοιχείον της διδαχής είναι το περί νηστείας. Νηστεία είναι η εντολή ζωής υπό του Θεού, ακρασία είναι η εντολή θανάτου υπό του διαβόλου. Η κάθαρσις δια της νηστείας φέρει την θεοπτίαν. Αλλά «ουκ αυτήν καθ' εαυτήν την σωματικήν επαινούμεν νηστείαν, αλλ' ως ενεργούσαν προς έτερα ψυχωφελέστερα». Τα περισσεύματα από της νηστείας πρέπει να διατίθενται εις φιλανθρωπίαν και τούτο αποτελεί το κύριον θέμα της ομιλίας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

1. Υπάρχουν μερικά θαλάσσια μέρη που τρέφουν μεγάλα κητώδη θηρία. Όσοι λοιπόν πλέουν σ' αυτά τα μέρη κρεμούν κώδωνες στα πλευρά των πλοίων, ώστε τα θηρία τρομαγμένα από τον ήχο τους να φεύγουν. Και του δικού μας βίου η θάλασσα τρέφει πολλά και φοβερώτερα θηρία, τα πονηρά πάθη δηλαδή και τους εφόρους των παθών δαίμονες που είναι πονηρότεροι. Επιπλέει σ' αυτή τη θάλασσα σαν πλοίο η Εκκλησία του Θεού κι' αντί για κώδωνες έχει τους πνευματικούς διδασκάλους, ώστε με τον ιερό ήχο της διδασκαλίας τούτων ν' απομακρύνη τα νοητά θηρία. Αυτό προφανώς προτυπώνοντας η στολή του Ααρών, είχε ευήχους κώδωνες ραμμένους στα άκρα της και σύμφωνα με τα θέσμια έπρεπε ν' ακούεται η φωνή τους, όταν ελειτουργούσε ο Ααρών.

2. Εμείς δε, μεταφέροντας καλώς το γράμμα στο πνεύμα, ας ηχήσωμε τώρα σε σας πνευματικώς, και μάλιστα κατά τον καιρό της νηστείας, οπότε επιτίθενται αγρίως φανερά και αφανή θηρία· φανερά μεν η γαστριμαργία, η μέθη και τα παρόμοια, άλλα

δε αφανώς ενεδρεύοντα, η κενοδοξία και η υπερηφάνεια, η υπεροψία και η υπόκρισις. Ο ίδιος δε ήχος είναι και φυγαδευτήριο των τοιούτων θηρίων και φυλακτήριο των ασκούντων τη νηστεία.

3. Είναι λοιπόν η νηστεία και η ακρασία αντίθετα μεταξύ τους, όπως η ζωή και ο θάνατος. Η νηστεία είναι εντολή ζωής, που είναι συνομήλικη της ανθρωπίνης φύσεως, αφού **εδόθηκε από τον Θεό στον Αδάμ κατά την αρχή στον παράδεισο**, **για διαφύλαξι της ζωής και της θείας χάριτος** που είχε δοθή σ' αυτόν από τον Θεό. Η δε ακρασία είναι συμβουλή για τον θάνατο σώματος και ψυχής, που εδόθηκε δολίως από τον Διάβολο στον Αδάμ δια της Εύας για έκπτωσι της ζωής και απαλλοτρίωσι της από τον Θεό θείας χάριτος· διότι **ο Θεός θάνατο δεν εδημιούργησε** ούτε ευχαριστείται με την απώλεια των ζώντων. Ποιός άνθρωπος λοιπόν θέλει να εύρη ζωή και χάρι στον Θεό από τον Θεό;**Ας αποφύγη την θανατηφόρο ακρασία** κι' ας προστρέξη στη θεοποιό **νηστεία και εγκράτεια**, **για να επανέλθη** χαρούμενος **στον παράδεισο**.

4. Ο Μωυσής, νηστεύοντας επάνω στο όρος σαράντα ημέρες, επέταξε σε ύψος θεοπτίας κι' εδέχθηκε πλάκες θεοσεβείας· ο δε λαός των Εβραίων κάτω μεθώντας, εξέπεσαν σε ασέβεια και εχώνευσαν είδωλο μόσχου σε ομοίωμα του αιγυπτίου θεού Απιδος, και αν δεν εστεκόταν μεσίτης προς τον Θεό, αφού με την ανηλεή εξόντωσι των ομογενών του που προηγήθηκε τον εξιλέωσε, δεν θα τους ελυπόταν καθόλου ο Θεός (Εξ. 32, 1 εε.). Αν λοιπόν χρειαζώμαστε κι' εμείς το έλεος του Θεού, να μη μεθούμε με οίνο, ούτε να βαρυνώμαστε από **υπερκορεσμό**, πράγματα στα οποία υπάρχει η **ασωτία** και η **ασέβεια** (Εφ. 5, 18). **Θεόπτης** ήταν και ο Ηλίας, αλλά αφού και αυτός εκαθαρίσθηκε προηγουμένως με νηστεία (Γ’ Βας. 19, 8 εε.). Επέτυχε και ο Δανιήλ **θεοπτία** και **οπτασία** ενός από τους αρχαγγέλους, ο οποίος του παρείχε **γνώσι των μελλόντων**, αλλά αφού προηγουμένως έμεινε **άσιτος επί είκοσι ολόκληρες ημέρες** (Δαν. 10, 2 εε.). Αλλος προφήτης εφονεύθηκε από λεοντάρι, αλλ’ αφού έφαγε παρά την εντολή του Θεού. Γνωρίζετε όλοι τον Ησαΰ υιόν του Ισαάκ, ο οποίος **λόγω γαστριμαργίας εξέπεσε** και από τα άλλα πρωτοτόκια και από την πατρική ευλογία (Γεν. 27, 36). **Ας φοβηθούμε μήπως κι' εμείς, προσέχοντας σ' αυτήν την γαστριμαργία, εκπέσωμε από την υπεσχημένη εκείνη ευλογία και κληροδοσία του ανωτάτου Πατρός**. Δεν αγνοείτε επίσης τους τρεις παίδες, οι οποίοι, παραδεδομένοι στη νηστεία, κατεπάτησαν με άφλεκτα πόδια και σώματα την κάμινο στη Βαβυλώνα που είχε εκκαυθή εναντίον τους επταπλασίως.

5. Εάν επιδοθούμε κι' εμείς σε αληθινή νηστεία, και την εδώ πύρωσι της σαρκός θα καταπατήσωμε και θα σβήσωμε, και την μελλοντική κάμινο θα περάσωμε άθικτοι, όταν του καθενός το έργο θα δοκιμάση το πυρ. Τί χρειάζεται να αναφέρωμε τον Κύριο των προφητών; Αυτός, αφού έλαβε σάρκα κι' έγινε για μας άνθρωπος, που μας **υποδεικνύει τον τρόπο της νίκης κατά του**

Διαβόλου, νηστεύοντας σε όλα, ενίκησε τον πειρασμό που εκίνησε τα πάντα εναντίον του, και προς τους μαθητάς του έλεγε περί του αλάλου και κωφού δαιμονίου, «τούτο το δαιμόνιο δεν εξέρχεται παρά **μόνο με προσευχή και νηστεία**» (Μάρκ.9, 21).

6. Αλλά εμπρός, αδελφοί, ας δείξωμε τι είναι η θεάρεστη κι' αληθινή νηστεία. Να γνωρίζετε τούτο, ότι **δεν επαινούμε αυτή καθ' εαυτήν τη σωματική νηστεία, αλλά για την ενέργειά της προς άλλα ψυχωφελέστερα· διότι για τη σωματική άσκησι, λέγει και ο θείος Παύλος, ότι ολίγο ωφελεί** (Α' Τιμ. 4, 8). Γι' αυτό και **οι θεοφόροι πατέρες που ομιλούν από πείρα δεν δέχονται τις πολυήμερες νηστείες, αλλά κρίνουν δοκιμώτερο να τρώγωμε καθημερινώς μια φορά και να μη χορταίνωμε· και τούτο λέγουν σύμμετρη και συνετή νηστεία, πράγμα που λέγει και η Γραφή, το να μη παρασύρεται κανείς από την χορτασιά της κοιλίας και την ηδονή του λαιμού, αλλά να αφήνη το φαγητό ενώ έχει ακόμη όρεξι, η δε ποιότης και ποσότης της να είναι κατάλληλη προς τη δύναμι και διάθεσι του τρεφομένου σώματος, ώστε να συντηρήται κατά το δυνατό κι' η υγεία του.** Πραγματικά το να τρώγη **ο ασθενής** από τα υπάρχοντα τρόφιμα **καταλλήλως προς την ασθένεια και συμμέτρως**, χωρίς να προσθέτη στα αναγκαία τα πολύ περιττά και συμφέροντα, και το **να ζητή κανείς την τροφή αλλ' όχι την τρυφή**, και **την πόσι αλλ' όχι τη μέθη**, και την **σύμμετρη χρήσι αλλ' όχι την αμετρία και την ακρασία και την κατάχρησι, δεν αφαιρεί την αγιότητά του**.

7. Τέτοια λοιπόν είναι η αρχή της αληθινής και θεάρεστης νηστείας, ο δε **σκοπός** για τον οποίο εθεσμοθετήθηκε κι' ετιμήθηκε από τους Χριστιανούς είναι **η κάθαρσις της ψυχής**. **Διότι ποιά είναι η ωφέλεια, αν απέχωμε της σωματικής τροφής, αλλά κυριαρχούμαστε από σαρκικά φρονήματα και πάθη; Ποιό είναι το όφελος αν απέχωμε οίνου και πιεζώμαστε από δίψα** , να μεθούμε δε όχι από οίνο, σύμφωνα με τον λέγοντα, «αλλοίμονο στους μεθύοντας όχι από οίνο», **και να ταρασσώμαστε ψυχικά από θυμό και βασκανία; Ποιό είναι το όφελος, αν απέχωμε από τρυφηλή τράπεζα, αλλά έχωμε αταπείνωτη την ψυχή, και αν έχωμε αλλοιωμένη την σάρκα για έλαιο, αλλά δεν έχωμε ταπεινωμένη την ψυχή κατά τη νηστεία; Ποιό είναι το όφελος, αν απαλλαγήκαμε μεν από την ομίχλη που αναθυμιάται από τα πολλά φαγητά, αλλά αχρειώνεται ο νους μας με φροντίδες και ματαίους λογισμούς και αχρειώνονται μαζί του οι προσευχές προς τον Θεό;**

8. Γι' αυτό **καλή νηστεία είναι αυτή που τελείται για τον μαρασμό της επιθυμίας, για την ταπείνωσι της ψυχής, για την μεταποίησι του μίσους, για το σβήσιμο του θυμού, για την απάλειψι της μνησικακίας, για την καθαρότητα της διανοίας και την επιτέλεσι της προσευχής**. **Εάν δε είσαι εύπορος, το περίσσευμα της τροφής σου να προσφέρεται για την**

παρηγοριά των απόρων. Εάν νηστεύης έτσι, όχι μόνο θα συμπάσχης και θα συννεκρώνεσαι, αλλά και θα συνανίστασαι και θα συμβασιλεύης με τον Χριστό στους απέραντους αιώνες. Διότι, αφού γίνης δια της νηστείας αυτού του είδους σύμφυτος με το ομοίωμα του θανάτου του, θα γίνης και κοινωνός της αναστάσεως και κληρονόμος της ζωής σ' αυτόν. **Αυτός που νηστεύει, εάν μεν πειράζεται, νικά τον πειράζοντα· εάν δε δεν πειράζεται, συντηρεί την ειρήνη της ψυχής και του σώματος, ταλαιπωρώντας και δουλαγωγώντας το σώμα** κατά τον Παύλο (Α' Κορ. 9, 27), που εδειλίαζε μήπως φανή αδόκιμος· εάν δε ο Παύλος δειλιάζη, πόσο μάλλον πρέπει να δειλιάζουμε εμείς; Αυτός που νηστεύει λοιπόν δουλαγωγεί το σώμα και καθιστά δόκιμη την ψυχή· ενώ**αυτός που παχύνει την σάρκα που έπειτα από λίγο θα φθαρή, αυτός δηλαδή που δεν τρώγει για να ζήση αλλά μάλλον ζη για να τρώγη** , όπως τα ζώα που προετοιμάζονται από μας για σφαγή, και **στα αναγκαία προσθέτει τα περιττά** για να **λιπαίνη το σώμα** ή να το **διεγείρη σε κακές επιθυμίες** ή απλώς έτσι για **φιληδονία σωματική**, πάντως δεν κάμει τίποτε άλλο παρά ετοιμάζει πλουσιωτέρα τροφή στους σκώληκες. Επομένως καλώς ψάλλει ο προφήτης Δαβίδ, «ποιά είναι η ωφέλεια από το αίμα μου, όταν θα κατεβαίνω στη φθορά;» (Ψαλμ. 29, 11).

9. Όταν λοιπόν νηστεύης και τρέφεσαι μ' εγκράτεια, να μη αποθηκεύης γι' αύριο τα περισσεύματα, αλλά όπως ο Κύριος πτωχεύοντας μας επλούτισε, έτσι και συ πεινώντας εκουσίως, χόρτασε τον ακουσίως πεινασμένο· τότε η νηστεία σου θα είναι σαν περιστερά που φέρει κάρφος ελαίας κι' ευαγγελίζεται στην ψυχή σου την σωτηρία από τον κατακλυσμό. «Εάν αφαίρεσης από το μέσο σου τον ζυγό και τη χειροδικία και τον κακόβουλο λόγο», λέγει ο μέγας Ησαΐας, «και δώσης στον πεινασμένο άρτο με την ψυχή σου και χόρτασης πεινασμένη ψυχή, τότε το φως σου θα λάμψη στο σκότος και το σκότος σου θα είναι σαν μεσημβρία» (Ησ. 58, 9). Εάν δε δεν θέλης να δώσης τα δικά σου, **τουλάχιστον ν' απέχης από τα ξένα** και να μη κάμης κατοχή στα πράγματα που δεν είναι δικά σου, **αρπάζοντας και θησαυρίζοντας και από τους πτωχότερους μερικές φορές αδίκως** , για να μη ακούσης από τον ίδιο τον προφήτη δικαίως τούτο· «δεν είναι αυτή η νηστεία που προτιμώ εγώ», λέγει ο Κύριος, «**ούτε αν κάμψης τον λαιμό σου σαν κρίκο, θα γίνη δεκτή η νηστεία σου· αλλά ν' απαλλαγής από κάθε δεσμό αδικίας, να διάλυσης τους δεσμούς των βιαίων συναλλαγών, να διάσπασης κάθε άδικη υποχρέωσι·** τότε το φως σου θα εκχυθή σαν αυγή κι' η θεραπεία σου θ' αναφανή γρήγορα, η δικαιοσύνη σου θα είναι εμπροσθοφυλακή σου και η δόξα του Κυρίου θα είναι οπισθοφυλακή σου» (Ησ. 58, 5-8).

10. Εάν λοιπόν δεν δίδης στον πτωχό από τα δικά σου, και μάλιστα τα περισσεύματα, τουλάχιστον να μη τ' αποκτάς σε βάρος του πτωχού· αν και ο δεσπότης των όλων Χριστός αποπέμποντάς τους της αριστεράς μερίδος στο πυρ και καταρώμενος αυτούς, δεν τους καταδικάζει σαν άρπαγες, αλλά **ως μη μεταδίδοντας στους ενδεείς**. **Επομένως οι άρπαγες και οι άδικοι ούτε θ' αναστούν**

για παρουσίασι και κρίσι, αλλά αμέσως για μεγαλύτερη καταδίκη και κατάκρισι, αφού κι' εδώ, όπως φαίνεται, αυτοί ποτέ δεν παρουσιάσθηκαν στον Θεό εντελώς από ψυχή· «διότι», λέγει, «όσοι τρώγουν τον λαό μου σαν άρτο δεν επεκαλέσθηκαν τον Θεό» (Ψαλμ. 13, 5). **Ο πλούσιος του οποίου οι αγροί εκαρποφόρησαν αφθόνως** (Λουκά 12, 16) και **ο ενδεδυμένος με πορφύρα και βύσσο** (Λουκά 16, 19) δ**ικαίως καταδικάζονται, όχι διότι αδίκησαν κάποιον, αλλά διότι δεν μετέδωσαν από όσα δικαίως απέκτησαν αυτοί·** διότι **τα θησαυρίσματα είναι κοινά από τα κοινά ταμεία των κτισμάτων του Θεού**. **Πώς λοιπόν δεν είναι πλεονέκτης αυτός που οικειοποιείται τα κοινά**, **έστω και αν δεν είναι σαν εκείνο που σφετερίζεται φανερά τα ξένα;** Επομένως ο μεν πρώτος θα υποστή, αλλοίμονο, την φρικτή διχοτόμησι ως κακός δούλος, ο δε άλλος θα υποστή τα δεινότερα και φρικωδέστερα, και κανένας από τους δύο δεν θα μπορέση να τα διαφύγη, **αν δεν δεξιωθή τους πτωχούς, ώστε ο ένας να διαχειρισθή καλώς τα εμπιστευμένα σ' αυτόν από τον Θεό, ο δε άλλος να σκορπίση καλώς τα κακώς συναχθέντα.**

11. Ο μέγας Παύλος γράφοντας προς τους Θεσσαλονικείς, τους προγόνους σας βέβαια, περί φιλαδελφίας, λέγει, «δεν έχετε ανάγκη να σας γράφω, διότι είσθε θεοδίδακτοι στο ν' αγαπάτε αλλήλους» (Α’ Θεσσ. 4, 9).

12. Αφού λοιπόν ο Κύριος είπε προς μερικούς, «αν ήσαστε τέκνα τού Αβραάμ, θα εκτελούσατε τα έργα του Αβραάμ» (Ιω. 8, 39), ας φοβηθούμε κι' εμείς τον λόγο τούτον, που δεν λέγεται μεν προς εμάς εδώ, αλλά θα λεχθή, ο μη γένοιτο, κατά τη φρικτή ημέρα, όταν η συγγένεια κρίνεται μάλλον από την ομοιότητα των πεπραγμένων όταν όλοι όσοι έχουν αγαπήσει **την εν Χριστώ πτωχεία ή, αν όχι, τουλάχιστον τους πτωχούς, οι καταφρονηταί της δόξας, οι ερασταί της εγκρατείας, οι όχι μόνο ακροαταί αλλά και ποιηταί των ευαγγελικών θεσπισμάτων**, κατά την ευχή του κοινού κατά χάριν Πατρός, θα είναι υπερφυώς ένα· «δώσε», λέγει, «να είναι όλοι αυτοί ένα, όπως εμείς είμαστε ένα» (Ιω. 17, 22)· όταν φανερά η κριτικωτάτη μάχαιρα του Πνεύματος θα διχάση τον άνθρωπο κατά του πατρός και την θυγατέρα κατά της μητρός και θα καταστήση ξένους μεταξύ των τους ανομοίους στους τρόπους· διότι αν τους ξεχωρίζη εδώ, πόσο περισσότερο εκεί, οπού ο παντογνώστης αποφαίνεται προς τους μη ωμοιωμένους «δεν σας γνωρίζω»; Διότι δεν έχουν, όπως έπρεπε την εικόνα του επουρανίου, δεν έγιναν **οικτίρμονες** όπως ο κοινός Πατήρ, δεν έκαμαν **τα υπάρχοντα κοινά με τους ενδεείς**, όπως εκείνος **μετέδωσε δωρεάν από τα αγαθά του σε όλους**, δεν έγιναν **ευμενείς προς τους πλησίον**, **δεν έκαμαν πλησίον τους μακρινούς με την ευεργεσία· εξ αιτίας άρα της ανομοιότητας αυτής ούτε γνωρίζει ούτε δέχεται στον οίκο του τοιούτους ο αγαθός.** Εάν δε αυτός ειπή έτσι, **τα ίδια περίπου θα ειπούν και όσοι έζησαν κατά το παράδειγμά του εδώ και θα συμβασιλεύσουν εκεί μαζί του προς τους εξ αίματος συγγενείς των που δεν είναι παραπλήσιοι στην αρετή με αυτούς.**

13. Και αν ειπή κάποιος, εγώ είμαι παιδί σου, εγώ ήμουν πατέρας σου, εγώ αδελφός σου· τότε ο μεν τελευταίος θ' ακούση ότι κανείς δεν είναι πατέρας πλην ενός, του Θεού, ο δε πρώτος θ' ακούση, αν ήσουν δικό μου τέκνο, θα ήσουν μιμητής μου, τώρα δε είσαι εκείνου του πατρός τέκνο, του οποίου και των επιθυμιών ήσουν εργάτης· φύγε για να μείνης αιωνίως με αυτόν, διότι εγώ δεν σε γνωρίζω· διότι όλα όσα είναι του Θεού είναι δικά μου, εσύ δε δεν είσαι του Θεού. Το δικό μου και το δικό σου έχει εκδιωχθή τώρα πλέον, αφού εμείς το εμισήσαμε και στον εκλείψαντα εκείνον βίον· γι' αυτό κι' εγίναμε κληρονόμοι της βασιλείας αυτής. **Όπου υπήρχε αυτός ο κατά τους θείους πατέρες ψυχρός λόγος, το δικό μου και το δικό σου, απουσίαζε ο δεσμός της αγάπης και ο Χριστός είχε εκδιωχθή· σ' αυτούς που τους κυριαρχούσε τότε το πάθος τούτο, προξενούσε φιλαυτία, φιλαργυρία, μισαδελφία και κάθε είδος κακίας· το ίδιο πάθος τους καταισχύνει και τώρα.**

14. Ας φοβηθούμε λοιπόν, αδελφοί, αυτά τα πράγματα, παρακαλώ· διότι πραγματικά είναι φρικτά. Ας ρυθμίσωμε τη διαγωγή μας, όπως αρέσει στο Θεό·**ας αφήσωμε για να αφεθούμε, ας ελεήσωμε για να ελεηθούμε πολλαπλασίως·** διότι αυτός για χάρι μας επτώχευσε τελευταία, αναδεχόμενος στον εαυτό του την ελεημοσύνη,**από μεγαλοδωρία πολλαπλασιάζει την αμοιβή· πρέπει λοιπόν κανείς ή να είναι κατά το παράδειγμά του πτωχός, και θα ζήση μαζί μ' εκείνον, ή να έχη τα αγαθά κοινά με τους για εκείνον πτωχούς, και δι' αυτών θα σωθή. Ας αποκτήσωμε ευσπλαγχνία· ας δώσωμε αυτοβούλως δείγμα της προς τον αδελφό αγάπης και της προς τον κοινό Πατέρα και δεσπότη αφοσιώσεως. Καταλληλότερο δε γι' αυτά καιρό δεν θα εύρη κανείς από τις νηστήσιμες αυτές ημέρες·** διότι, αν συνάψη με την νηστεία την συμπάθεια, θ' απαλείψη κάθε αμάρτημα, θα προσκυνήση με παρρησία τα σωτήρια πάθη, θα συνευφρανθή με την ανάστασι του Χριστού και θα επιτύχη την αιώνια απολύτρωσι.

15. Αυτήν είθε όλοι εμείς να επιτύχωμε εν Χριστώ τω Θεώ ημών στον οποίο πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνησις μαζί με τον άναρχο Πατέρα του και το πανάγιο και αγαθό και ζωοποιό Πνεύμα, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Γένοιτο.

(Γρηγορίου Παλαμά Έργα, ΕΠΕ, τόμος 9, Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»)

Γίνεται λόγος και περί ελεημοσύνης

Περίληψη ομιλίας εις την Πέμπτην Κυριακήν των Νηστειών: Τα πλοία κρεμούν εις τα πλάγια κώδωνας, δια ν' απομακρύνουν τα απαντώμενα κήτη. Η Εκκλησία είναι το πλοίον του Θεού, έχουσα κώδωνας τους πνευματικούς διδασκάλους, των οποίων η διδαχή εκδιώκει τα πονηρά θηρία, τους δαίμονας. Τούτο προετύπωνον οι κώδωνες, τους οποίους έφερεν η ιερατική στολή του Ααρών. Κύριον στοιχείον της διδαχής είναι το περί νηστείας. Νηστεία είναι η εντολή ζωής υπό του Θεού, ακρασία είναι η εντολή θανάτου υπό του διαβόλου. Η κάθαρσις δια της νηστείας φέρει την θεοπτίαν. Αλλά «ουκ αυτήν καθ' εαυτήν την σωματικήν επαινούμεν νηστείαν, αλλ' ως ενεργούσαν προς έτερα ψυχωφελέστερα». Τα περισσεύματα από της νηστείας πρέπει να διατίθενται εις φιλανθρωπίαν και τούτο αποτελεί το κύριον θέμα της ομιλίας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

1. Υπάρχουν μερικά θαλάσσια μέρη που τρέφουν μεγάλα κητώδη θηρία. Όσοι λοιπόν πλέουν σ' αυτά τα μέρη κρεμούν κώδωνες στα πλευρά των πλοίων, ώστε τα θηρία τρομαγμένα από τον ήχο τους να φεύγουν. Και του δικού μας βίου η θάλασσα τρέφει πολλά και φοβερώτερα θηρία, τα πονηρά πάθη δηλαδή και τους εφόρους των παθών δαίμονες που είναι πονηρότεροι. Επιπλέει σ' αυτή τη θάλασσα σαν πλοίο η Εκκλησία του Θεού κι' αντί για κώδωνες έχει τους πνευματικούς διδασκάλους, ώστε με τον ιερό ήχο της διδασκαλίας τούτων ν' απομακρύνη τα νοητά θηρία. Αυτό προφανώς προτυπώνοντας η στολή του Ααρών, είχε ευήχους κώδωνες ραμμένους στα άκρα της και σύμφωνα με τα θέσμια έπρεπε ν' ακούεται η φωνή τους, όταν ελειτουργούσε ο Ααρών.

2. Εμείς δε, μεταφέροντας καλώς το γράμμα στο πνεύμα, ας ηχήσωμε τώρα σε σας πνευματικώς, και μάλιστα κατά τον καιρό της νηστείας, οπότε επιτίθενται αγρίως φανερά και αφανή θηρία· φανερά μεν η γαστριμαργία, η μέθη και τα παρόμοια, άλλα δε αφανώς ενεδρεύοντα, η κενοδοξία και η υπερηφάνεια, η υπεροψία και η υπόκρισις. Ο ίδιος δε ήχος είναι και φυγαδευτήριο των τοιούτων θηρίων και φυλακτήριο των ασκούντων τη νηστεία.

3. Είναι λοιπόν η νηστεία και η ακρασία αντίθετα μεταξύ τους, όπως η ζωή και ο θάνατος. Η νηστεία είναι εντολή ζωής, που είναι συνομήλικη της ανθρωπίνης φύσεως, αφού **εδόθηκε από τον Θεό στον Αδάμ κατά την αρχή στον παράδεισο**, **για διαφύλαξι της ζωής και της θείας χάριτος** που είχε δοθή σ'

αυτόν από τον Θεό. Η δε ακρασία είναι συμβουλή για τον θάνατο σώματος και ψυχής, που εδόθηκε δολίως από τον Διάβολο στον Αδάμ δια της Εύας για έκπτωσι της ζωής και απαλλοτρίωσι της από τον Θεό θείας χάριτος· διότι **ο Θεός θάνατο δεν εδημιούργησε** ούτε ευχαριστείται με την απώλεια των ζώντων. Ποιός άνθρωπος λοιπόν θέλει να εύρη ζωή και χάρι στον Θεό από τον Θεό;**Ας αποφύγη την θανατηφόρο ακρασία** κι' ας προστρέξη στη θεοποιό **νηστεία και εγκράτεια**, **για να επανέλθη** χαρούμενος **στον παράδεισο**.

4. Ο Μωυσής, νηστεύοντας επάνω στο όρος σαράντα ημέρες, επέταξε σε ύψος θεοπτίας κι' εδέχθηκε πλάκες θεοσεβείας· ο δε λαός των Εβραίων κάτω μεθώντας, εξέπεσαν σε ασέβεια και εχώνευσαν είδωλο μόσχου σε ομοίωμα του αιγυπτίου θεού Απιδος, και αν δεν εστεκόταν μεσίτης προς τον Θεό, αφού με την ανηλεή εξόντωσι των ομογενών του που προηγήθηκε τον εξιλέωσε, δεν θα τους ελυπόταν καθόλου ο Θεός (Εξ. 32, 1 εε.). Αν λοιπόν χρειαζώμαστε κι' εμείς το έλεος του Θεού, να μη μεθούμε με οίνο, ούτε να βαρυνώμαστε από **υπερκορεσμό**, πράγματα στα οποία υπάρχει η **ασωτία** και η **ασέβεια** (Εφ. 5, 18). **Θεόπτης** ήταν και ο Ηλίας, αλλά αφού και αυτός εκαθαρίσθηκε προηγουμένως με νηστεία (Γ’ Βας. 19, 8 εε.). Επέτυχε και ο Δανιήλ **θεοπτία** και **οπτασία** ενός από τους αρχαγγέλους, ο οποίος του παρείχε **γνώσι των μελλόντων**, αλλά αφού προηγουμένως έμεινε **άσιτος επί είκοσι ολόκληρες ημέρες** (Δαν. 10, 2 εε.). Αλλος προφήτης εφονεύθηκε από λεοντάρι, αλλ’ αφού έφαγε παρά την εντολή του Θεού. Γνωρίζετε όλοι τον Ησαΰ υιόν του Ισαάκ, ο οποίος **λόγω γαστριμαργίας εξέπεσε** και από τα άλλα πρωτοτόκια και από την πατρική ευλογία (Γεν. 27, 36). **Ας φοβηθούμε μήπως κι' εμείς, προσέχοντας σ' αυτήν την γαστριμαργία, εκπέσωμε από την υπεσχημένη εκείνη ευλογία και κληροδοσία του ανωτάτου Πατρός**. Δεν αγνοείτε επίσης τους τρεις παίδες, οι οποίοι, παραδεδομένοι στη νηστεία, κατεπάτησαν με άφλεκτα πόδια και σώματα την κάμινο στη Βαβυλώνα που είχε εκκαυθή εναντίον τους επταπλασίως.

5. Εάν επιδοθούμε κι' εμείς σε αληθινή νηστεία, και την εδώ πύρωσι της σαρκός θα καταπατήσωμε και θα σβήσωμε, και την μελλοντική κάμινο θα περάσωμε άθικτοι, όταν του καθενός το έργο θα δοκιμάση το πυρ. Τί χρειάζεται να αναφέρωμε τον Κύριο των προφητών; Αυτός, αφού έλαβε σάρκα κι' έγινε για μας άνθρωπος, που μας **υποδεικνύει τον τρόπο της νίκης κατά του Διαβόλου, νηστεύοντας σε όλα, ενίκησε τον πειρασμό** που εκίνησε τα πάντα εναντίον του, και προς τους μαθητάς του έλεγε περί του αλάλου και κωφού δαιμονίου, «τούτο το δαιμόνιο δεν εξέρχεται παρά **μόνο με προσευχή και νηστεία**» (Μάρκ.9, 21).

6. Αλλά εμπρός, αδελφοί, ας δείξωμε τι είναι η θεάρεστη κι’ αληθινή νηστεία. Να γνωρίζετε τούτο, ότι **δεν επαινούμε αυτή καθ' εαυτήν τη σωματική νηστεία, αλλά για την ενέργειά της προς άλλα ψυχωφελέστερα· διότι για τη**

σωματική άσκησι, λέγει και ο θείος Παύλος, ότι ολίγο ωφελεί (Α' Τιμ. 4, 8). Γι’ αυτό και **οι θεοφόροι πατέρες που ομιλούν από πείρα δεν δέχονται τις πολυήμερες νηστείες, αλλά κρίνουν δοκιμώτερο να τρώγωμε καθημερινώς μια φορά και να μη χορταίνωμε· και τούτο λέγουν σύμμετρη και συνετή νηστεία, πράγμα που λέγει και η Γραφή, το να μη παρασύρεται κανείς από την χορτασιά της κοιλίας και την ηδονή του λαιμού, αλλά να αφήνη το φαγητό ενώ έχει ακόμη όρεξι, η δε ποιότης και ποσότης της να είναι κατάλληλη προς τη δύναμι και διάθεσι του τρεφομένου σώματος, ώστε να συντηρήται κατά το δυνατό κι’ η υγεία του.** Πραγματικά το να τρώγη **ο ασθενής** από τα υπάρχοντα τρόφιμα **καταλλήλως προς την ασθένεια και συμμέτρως**, χωρίς να προσθέτη στα αναγκαία τα πολύ περιττά και συμφέροντα, και το **να ζητή κανείς την τροφή αλλ' όχι την τρυφή**, και **την πόσι αλλ' όχι τη μέθη**, και την **σύμμετρη χρήσι αλλ' όχι την αμετρία και την ακρασία και την κατάχρησι, δεν αφαιρεί την αγιότητά του**.

7. Τέτοια λοιπόν είναι η αρχή της αληθινής και θεάρεστης νηστείας, ο δε **σκοπός** για τον οποίο εθεσμοθετήθηκε κι' ετιμήθηκε από τους Χριστιανούς είναι **η κάθαρσις της ψυχής**. **Διότι ποιά είναι η ωφέλεια, αν απέχωμε της σωματικής τροφής, αλλά κυριαρχούμαστε από σαρκικά φρονήματα και πάθη; Ποιό είναι το όφελος αν απέχωμε οίνου και πιεζώμαστε από δίψα** , να μεθούμε δε όχι από οίνο, σύμφωνα με τον λέγοντα, «αλλοίμονο στους μεθύοντας όχι από οίνο», **και να ταρασσώμαστε ψυχικά από θυμό και βασκανία; Ποιό είναι το όφελος, αν απέχωμε από τρυφηλή τράπεζα, αλλά έχωμε αταπείνωτη την ψυχή, και αν έχωμε αλλοιωμένη την σάρκα για έλαιο, αλλά δεν έχωμε ταπεινωμένη την ψυχή κατά τη νηστεία; Ποιό είναι το όφελος, αν απαλλαγήκαμε μεν από την ομίχλη που αναθυμιάται από τα πολλά φαγητά, αλλά αχρειώνεται ο νους μας με φροντίδες και ματαίους λογισμούς και αχρειώνονται μαζί του οι προσευχές προς τον Θεό;**

8. Γι’ αυτό **καλή νηστεία είναι αυτή που τελείται για τον μαρασμό της επιθυμίας, για την ταπείνωσι της ψυχής, για την μεταποίησι του μίσους, για το σβήσιμο του θυμού, για την απάλειψι της μνησικακίας, για την καθαρότητα της διανοίας και την επιτέλεσι της προσευχής**. **Εάν δε είσαι εύπορος, το περίσσευμα της τροφής σου να προσφέρεται για την παρηγοριά των απόρων. Εάν νηστεύης έτσι, όχι μόνο θα συμπάσχης και θα συννεκρώνεσαι, αλλά και θα συνανίστασαι και θα συμβασιλεύης με τον Χριστό στους απέραντους αιώνες.** Διότι, αφού γίνης δια της νηστείας αυτού του είδους σύμφυτος με το ομοίωμα του θανάτου του, θα γίνης και κοινωνός της αναστάσεως και κληρονόμος της ζωής σ' αυτόν. **Αυτός που νηστεύει, εάν μεν πειράζεται, νικά τον πειράζοντα· εάν δε δεν πειράζεται, συντηρεί την ειρήνη της ψυχής και του σώματος, ταλαιπωρώντας και δουλαγωγώντας το σώμα** κατά τον Παύλο (Α’ Κορ. 9, 27), που εδειλίαζε μήπως φανή αδόκιμος· εάν δε ο

Παύλος δειλιάζη, πόσο μάλλον πρέπει να δειλιάζουμε εμείς; Αυτός που νηστεύει λοιπόν δουλαγωγεί το σώμα και καθιστά δόκιμη την ψυχή· ενώ**αυτός που παχύνει την σάρκα που έπειτα από λίγο θα φθαρή, αυτός δηλαδή που δεν τρώγει για να ζήση αλλά μάλλον ζη για να τρώγη** , όπως τα ζώα που προετοιμάζονται από μας για σφαγή, και **στα αναγκαία προσθέτει τα περιττά** για να **λιπαίνη το σώμα** ή να το **διεγείρη σε κακές επιθυμίες** ή απλώς έτσι για **φιληδονία σωματική**, πάντως δεν κάμει τίποτε άλλο παρά ετοιμάζει πλουσιωτέρα τροφή στους σκώληκες. Επομένως καλώς ψάλλει ο προφήτης Δαβίδ, «ποιά είναι η ωφέλεια από το αίμα μου, όταν θα κατεβαίνω στη φθορά;» (Ψαλμ. 29, 11).

9. Όταν λοιπόν νηστεύης και τρέφεσαι μ' εγκράτεια, να μη αποθηκεύης γι' αύριο τα περισσεύματα, αλλά όπως ο Κύριος πτωχεύοντας μας επλούτισε, έτσι και συ πεινώντας εκουσίως, χόρτασε τον ακουσίως πεινασμένο· τότε η νηστεία σου θα είναι σαν περιστερά που φέρει κάρφος ελαίας κι’ ευαγγελίζεται στην ψυχή σου την σωτηρία από τον κατακλυσμό. «Εάν αφαίρεσης από το μέσο σου τον ζυγό και τη χειροδικία και τον κακόβουλο λόγο», λέγει ο μέγας Ησαΐας, «και δώσης στον πεινασμένο άρτο με την ψυχή σου και χόρτασης πεινασμένη ψυχή, τότε το φως σου θα λάμψη στο σκότος και το σκότος σου θα είναι σαν μεσημβρία» (Ησ. 58, 9). Εάν δε δεν θέλης να δώσης τα δικά σου, **τουλάχιστον ν' απέχης από τα ξένα** και να μη κάμης κατοχή στα πράγματα που δεν είναι δικά σου, **αρπάζοντας και θησαυρίζοντας και από τους πτωχότερους μερικές φορές αδίκως** , για να μη ακούσης από τον ίδιο τον προφήτη δικαίως τούτο· «δεν είναι αυτή η νηστεία που προτιμώ εγώ», λέγει ο Κύριος, «**ούτε αν κάμψης τον λαιμό σου σαν κρίκο, θα γίνη δεκτή η νηστεία σου· αλλά ν' απαλλαγής από κάθε δεσμό αδικίας, να διάλυσης τους δεσμούς των βιαίων συναλλαγών, να διάσπασης κάθε άδικη υποχρέωσι·** τότε το φως σου θα εκχυθή σαν αυγή κι' η θεραπεία σου θ' αναφανή γρήγορα, η δικαιοσύνη σου θα είναι εμπροσθοφυλακή σου και η δόξα του Κυρίου θα είναι οπισθοφυλακή σου» (Ησ. 58, 5-8).

10. Εάν λοιπόν δεν δίδης στον πτωχό από τα δικά σου, και μάλιστα τα περισσεύματα, τουλάχιστον να μη τ' αποκτάς σε βάρος του πτωχού· αν και ο δεσπότης των όλων Χριστός αποπέμποντάς τους της αριστεράς μερίδος στο πυρ και καταρώμενος αυτούς, δεν τους καταδικάζει σαν άρπαγες, αλλά **ως μη μεταδί-δοντας στους ενδεείς**. **Επομένως οι άρπαγες και οι άδικοι ούτε θ' αναστούν για παρουσίασι και κρίσι, αλλά αμέσως για μεγαλύτερη καταδίκη και κατάκρισι**, αφού κι' εδώ, όπως φαίνεται, αυτοί ποτέ δεν παρουσιάσθηκαν στον Θεό εντελώς από ψυχή· «διότι», λέγει, «όσοι τρώγουν τον λαό μου σαν άρτο δεν επεκαλέσθηκαν τον Θεό» (Ψαλμ. 13, 5). **Ο πλούσιος του οποίου οι αγροί εκαρποφόρησαν αφθόνως** (Λουκά 12, 16) και **ο ενδεδυμένος με πορφύρα και βύσσο** (Λουκά 16, 19) δ**ικαίως καταδικάζονται, όχι διότι αδίκησαν κάποιον, αλλά διότι δεν μετέδωσαν από όσα δικαίως απέκτησαν αυτοί·** διότι **τα θησαυρίσματα είναι κοινά από τα κοινά ταμεία των κτισμάτων του Θεού**.

Πώς λοιπόν δεν είναι πλεονέκτης αυτός που οικειοποιείται τα κοινά, **έστω και αν δεν είναι σαν εκείνο που σφετερίζεται φανερά τα ξένα;** Επομένως ο μεν πρώτος θα υποστή, αλλοίμονο, την φρικτή διχοτόμησι ως κακός δούλος, ο δε άλλος θα υποστή τα δεινότερα και φρικωδέστερα, και κανένας από τους δύο δεν θα μπορέση να τα διαφύγη, **αν δεν δεξιωθή τους πτωχούς, ώστε ο ένας να διαχειρισθή καλώς τα εμπιστευμένα σ' αυτόν από τον Θεό, ο δε άλλος να σκορπίση καλώς τα κακώς συναχθέντα.**

11. Ο μέγας Παύλος γράφοντας προς τους Θεσσαλονικείς, τους προγόνους σας βέβαια, περί φιλαδελφίας, λέγει, «δεν έχετε ανάγκη να σας γράφω, διότι είσθε θεοδίδακτοι στο ν' αγαπάτε αλλήλους» (Α’ Θεσσ. 4, 9).

12. Αφού λοιπόν ο Κύριος είπε προς μερικούς, «αν ήσαστε τέκνα τού Αβραάμ, θα εκτελούσατε τα έργα του Αβραάμ» (Ιω. 8, 39), ας φοβηθούμε κι' εμείς τον λόγο τούτον, που δεν λέγεται μεν προς εμάς εδώ, αλλά θα λεχθή, ο μη γένοιτο, κατά τη φρικτή ημέρα, όταν η συγγένεια κρίνεται μάλλον από την ομοιότητα των πεπραγμένων όταν όλοι όσοι έχουν αγαπήσει **την εν Χριστώ πτωχεία ή, αν όχι, τουλάχιστον τους πτωχούς, οι καταφρονηταί της δόξας, οι ερασταί της εγκρατείας, οι όχι μόνο ακροαταί αλλά και ποιηταί των ευαγγελικών θεσπισμάτων**, κατά την ευχή του κοινού κατά χάριν Πατρός, θα είναι υπερφυώς ένα· «δώσε», λέγει, «να είναι όλοι αυτοί ένα, όπως εμείς είμαστε ένα» (Ιω. 17, 22)· όταν φανερά η κριτικωτάτη μάχαιρα του Πνεύματος θα διχάση τον άνθρωπο κατά του πατρός και την θυγατέρα κατά της μητρός και θα καταστήση ξένους μεταξύ των τους ανομοίους στους τρόπους· διότι αν τους ξεχωρίζη εδώ, πόσο περισσότερο εκεί, οπού ο παντογνώστης αποφαίνεται προς τους μη ωμοιωμένους «δεν σας γνωρίζω»; Διότι δεν έχουν, όπως έπρεπε την εικόνα του επουρανίου, δεν έγιναν **οικτίρμονες** όπως ο κοινός Πατήρ, δεν έκαμαν **τα υπάρχοντα κοινά με τους ενδεείς**, όπως εκείνος **μετέδωσε δωρεάν από τα αγαθά του σε όλους**, δεν έγιναν **ευμενείς προς τους πλησίον**, **δεν έκαμαν πλησίον τους μακρινούς με την ευεργεσία· εξ αιτίας άρα της ανομοιότητας αυτής ούτε γνωρίζει ούτε δέχεται στον οίκο του τοιούτους ο αγαθός.** Εάν δε αυτός ειπή έτσι, **τα ίδια περίπου θα ειπούν και όσοι έζησαν κατά το παράδειγμά του εδώ και θα συμβασιλεύσουν εκεί μαζί του προς τους εξ αίματος συγγενείς των που δεν είναι παραπλήσιοι στην αρετή με αυτούς.**

13. Και αν ειπή κάποιος, εγώ είμαι παιδί σου, εγώ ήμουν πατέρας σου, εγώ αδελφός σου· τότε ο μεν τελευταίος θ' ακούση ότι κανείς δεν είναι πατέρας πλην ενός, του Θεού, ο δε πρώτος θ' ακούση, αν ήσουν δικό μου τέκνο, θα ήσουν μιμητής μου, τώρα δε είσαι εκείνου του πατρός τέκνο, του οποίου και των επιθυμιών ήσουν εργάτης· φύγε για να μείνης αιωνίως με αυτόν, διότι εγώ δεν σε γνωρίζω· διότι όλα όσα είναι του Θεού είναι δικά

μου, εσύ δε δεν είσαι του Θεού. Το δικό μου και το δικό σου έχει εκδιωχθή τώρα πλέον, αφού εμείς το εμισήσαμε και στον εκλείψαντα εκείνον βίον· γι' αυτό κι’ εγίναμε κληρονόμοι της βασιλείας αυτής. **Όπου υπήρχε αυτός ο κατά τους θείους πατέρες ψυχρός λόγος, το δικό μου και το δικό σου, απουσίαζε ο δεσμός της αγάπης και ο Χριστός είχε εκδιωχθή· σ' αυτούς που τους κυριαρχούσε τότε το πάθος τούτο, προξενούσε φιλαυτία, φιλαργυρία, μισαδελφία και κάθε είδος κακίας· το ίδιο πάθος τους καταισχύνει και τώρα.**

14. Ας φοβηθούμε λοιπόν, αδελφοί, αυτά τα πράγματα, παρακαλώ· διότι πραγματικά είναι φρικτά. Ας ρυθμίσωμε τη διαγωγή μας, όπως αρέσει στο Θεό·**ας αφήσωμε για να αφεθούμε, ας ελεήσωμε για να ελεηθούμε πολλαπλασίως·** διότι αυτός για χάρι μας επτώχευσε τελευταία, αναδεχόμενος στον εαυτό του την ελεημοσύνη,**από μεγαλοδωρία πολλαπλασιάζει την αμοιβή· πρέπει λοιπόν κανείς ή να είναι κατά το παράδειγμά του πτωχός, και θα ζήση μαζί μ’ εκείνον, ή να έχη τα αγαθά κοινά με τους για εκείνον πτωχούς, και δι' αυτών θα σωθή. Ας αποκτήσωμε ευσπλαγχνία· ας δώσωμε αυτοβούλως δείγμα της προς τον αδελφό αγάπης και της προς τον κοινό Πατέρα και δεσπότη αφοσιώσεως. Καταλληλότερο δε γι’ αυτά καιρό δεν θα εύρη κανείς από τις νηστήσιμες αυτές ημέρες·** διότι, αν συνάψη με την νηστεία την συμπάθεια, θ' απαλείψη κάθε αμάρτημα, θα προσκυνήση με παρρησία τα σωτήρια πάθη, θα συνευφρανθή με την ανάστασι του Χριστού και θα επιτύχη την αιώνια απολύτρωσι.

15. Αυτήν είθε όλοι εμείς να επιτύχωμε εν Χριστώ τω Θεώ ημών στον οποίο πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνησις μαζί με τον άναρχο Πατέρα του και το πανάγιο και αγαθό και ζωοποιό Πνεύμα, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Γένοιτο.

(Γρηγορίου Παλαμά Έργα, ΕΠΕ, τόμος 9, Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»)